

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΖ΄.

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου. Ἐκαστὸς εἶτος καὶ εἶναι: ἑτησίαι.—Γραφεῖον Διευθ. Ὁδ. Παρθενωγαγίου 14.

9 Ἀπριλίου 1889.

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ

Ὁ Σολομών δὲν ἐπέδρασε πολὺ ἐπὶ τὴν θεολογίαν καὶ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ὅμως ἐν τῇ θρησκευτικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ σημειώνει οὕτως εἰπεῖν ὀριστικόν τι καὶ σπουδαιότατον σημεῖον διότι ἐκοδόμησεν οἶκον τῷ Κυρίῳ. Ὅπως ὁ πατὴρ του Δαυὶδ, ὁ Σολομών ἐθεώρει τὸν Ἰεχωβά ὡς τὸν προστάτην θεὸν τοῦ Ἰσραήλ, ἐτίμα δ' αὐτὸν ἐν πᾶσι τοῖς καθιερωμένοις τόποις καὶ μάλιστα ἐπὶ τόπων ὑψηλῶν προσφέρων εἰς αὐτὸν δῶρα καὶ καίων θυμίαμα. Ὁ κατ' ἐξοχὴν δὲ πεφημισμένος ἐκ πάντων τῶν ὑψηλῶν τόπων ἦτο τὸ ὄρος Γαβζαὼν, ὅπου συχνάκις ἀνίστατο καὶ ἐπορεύετο ὁ Σολομὼν προσφέρων χιλίαν ὀλοκαύτωσιν. Ἐκεῖ δὲ καὶ ὤφθη ὁ Ἰεχωβά τῷ Σολομώντι ἐν ὕπνῳ τὴν νύκτα καὶ τῷ ἔδωκε τὴν σοφίαν. Καὶ ὁ λαὸς δὲ ἦσαν θυμιῶντες ἐπὶ τοῖς ὑψηλοῖς.

Τὴν ἐλαφρὰν ἐκείνην λογικὴν τάσιν, ἣν ὁ Δαυὶδ εἶχε δώσει εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἰεχωβά φαίνεται ὅτι τὴν ἐξηκολούθησεν ὁ Σολομών. Οὐδέποτε συμβουλευέται τὸν Ἰεχωβά διὰ μέσου τοῦ οὐρίμ καὶ τουμμίμ οὐδὲ διὰ μέσου τῶν προφητῶν. Τὸ ὄνειρον μόνον ἐδέχετο ὡς δηλωτικὸν τῆς θείας βουλήσεως, ἀλλὰ τὸ ὄνειρον ἦτο μέσον συγκαινωνίας πρὸς τὸν Θεὸν ὅπως προσωπικόν, τὸ ὁποῖον κατήργει πάντα τὰ παλαιὰ ὄργανα τῶν χρησμῶν. Τὸ ὄνειρον ἀπετέλει τὴν κατ' ἐξοχὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἀρχαίων χρόνων, ὡς αὐτὴν βλέπομεν ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰώβ, ὅτε ὁ ἄνθρωπος ἔβλεπεν ἀπ' εὐθείας τὰς ὀπτασίας τοῦ Θεοῦ ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως ἀνθρώπου ἄλλου ἢ μηχανήματος οἰουδήποτε. Διὰ τοῦτο δὲ ἱερεῖς καὶ προφῆται εἶναι τεταπεινωμένοι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σολομώντος. Οἱ ἱερεῖς εἶχον κατασταθῆ ἀπλοῖ τοῦ βασιλέως ὑπάλληλοι, οἱ δὲ προφῆται περιέστησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κρύπτωσιν τὴν κατὰ τῶν τότε γενομένων δυσαρέσκειάν των καὶ νὰ γογγύζωσιν ἐν τῷ κρυπτῷ. Ὁ βασιλεὺς ὡς ἐκλεκτὸς τοῦ Κυρίου κατέχει τὴν πρώτην τοῦ ἔθνους θέσιν καὶ εἰς τὰ θρησκευτικὰ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ πράγματα.

Ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης εὐρίσκετο πάντοτε

παρὰ τὸ παλάτιον τοῦ βασιλέως ἐν καταστάσει προσωρινῇ, ἢ δὲ σκηνῇ, ἣτις τὴν ἐσκέπαζε καθίστατο καθ' ἐκάστην πλειότερον βασιλικόν τι ἱερόν, ὅπου ἤδρευεν ἡ κυριωτάτη ἰσχὺς καὶ δύναμις τῆς βασιλείας. Ὁ Σολομών μετὰ τῶν ἀκολουθῶν του ἀνήγεν ὀλοκαυτώσεις κατὰ πρόσωπον τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἐποίησε εἰρηνικὰς καὶ ἐποίησε πότους μεγαλοπρεπεῖς, οὕτω δὲ ἡ λατρεία τοῦ Ἰεχωβά εἶχε προσλάβῃ, σχεδὸν αὐλικὸν χαρακτῆρα, ὁ δὲ λαὸς, ὡς φαίνεται, ἐλάχιστα μετεῖχεν αὐτῆς, διότι πρὸς τοῦτο θὰ ἐχρηιάζετο νὰ εἰσορμηθῇ εἰς τὸ παλάτιον, ὅπερ καὶ τότε ὅπως καὶ πάντοτε δὲν ἦτο εὐκόλον πρᾶγμα. Ἡ πολιτικὴ τῆς δυναστείας ἤρχισεν ὅπως ἦτο φυσικὸν νὰ γεωργῇ πρὸς ἴδιον κέρδος τὸ ἱερόν παλλάδιον, ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ ὁποίου εἶχεν οὕτως εἰπεῖν γεννηθῆ.

Ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ φαίνεται ὅτι εἶχεν ἤδη ἐπὶ Δαυὶδ ἀποφασισθῆ, ὑπῆρξε δὲ τὸ κυριώτατον ἔργον τοῦ Σολομώντος. Ὁ κόσμος κατὰ τὸ χιλιεστὸν πρὸ Χριστοῦ ἔτος ἔτεινεν εἰς τὸ νὰ οἰκοδομῇ ναοὺς. Ἡ Τύρος προηγήθη κατὰ τοῦτο τῶν ἄλλων σημιτικῶν χωρῶν καὶ πόλεων καὶ εἶχεν ἤδη βεθε.λίμ ὡς οἱ ἐγγχώριοι τὰ ὀνόμαζον, ἀπομιμήματα τῶν ναῶν τῆς Αἰγύπτου. Ἡ ἰδέα τοῦ νὰ λάβῃ καὶ ὁ Ἰεχωβά κατοικίαν ἄλλην ἢ τὴν σκηνήν, ἦν μόνην εἶχεν ἕως τότε, σχεδὸν ἐπεβάλλετο πλέον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀφ' ὅτου ὁ βασιλεὺς εἶχε κτίσῃ δι' ἑαυτὸν μεγαλόλιθον οἶκον. Τοῦ χαλκοῦ ἄφθονος ἐγένετο τότε χρῆσις ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Τύρου. Ἄλλ' ὁ Δαυὶδ ἐν τοῖς πολέμοις αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀραμαίους καὶ τοὺς ἄλλους τῆς Κοίλης Συρίας λαοὺς εἶχε κατακτήσῃ μέγαν μεταλλικὸν πλοῦτον. Ἦσαν λοιπὸν ὄριμα τὰ πράγματα ὥστε νὰ δοθῇ καὶ εἰς τὸν Ἰεχωβά ἡ ἀμοιβή, ἣν κατὰ τοὺς τότε χρόνους ἀπῆτουν μάλιστα οἱ θεοὶ οἱ προστάται ἢ πολιούχοι, οἶκος δηλαδὴ ἴδιος, ὅπου νὰ ἐδρεύῃ ἡ μεγαλειότης των καὶ ὅπου μόνον καὶ ἀποκλειστικῶς νὰ λατρεύονται. Ὡς γῆπεδον διὰ τὴν οἰκοδομὴν ἐξέλεξεν ὁ Σολομών μέρος τι, ὅπου ὑπῆρχεν ἡδὴ βωμὸς τοῦ Ἰεχωβά, κτισθεὶς ἐκεῖ ἕνεκα λοιμωδῶν ἀναθυμιάσεων, αἰτινες ἐνομιζέτο ὅτι ἀνεδίδοντο ἀπὸ τοῦ βᾶθους τῆς γῆς πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Ἦτο δὲ ὁ

τόπος γειτονικός καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ πρὸς τὸ βασιλικὸν παλάτιον. Ἐπετεύχθη δὲ βάσις πρὸς οἰκοδομὴν στερεὰ καὶ ὀμαλωτάτη δι' ἐπιχώσεως, περὶ δὲ ἀπομονώσεως τοῦ ναοῦ, ὥστε νὰ εἶναι περιφανὴς οὐδαμῶς ἐφρόντισαν. Τὸ οἰκοδόμημα, σχήματος ὀρθογωνίου, κατεκάλυπτε τὸν χώρον, ὃν κατέχει τώρα τὸ τζαμίον τοῦ Ὁμάρ. Πανταχόθεν τὸ περιέσφιγγον ἄλλα κτίσματα. Ἡ εἰσὸς τοῦ ἤτο πρὸς ἀνατολάς. Οὕτω δὲ τὸ οἰκοδόμημα ἐλάχιστα μὲν ἤρχετο εἰς σχέσιν καὶ συνάφειαν πρὸς τὴν πόλιν, τούναντίον δὲ καθ' ἅπασαν τὴν διάπληξιν καὶ συνάρθρωσιν τοῦ κτίσματος, προφανῆς ἦτο ὁ σύνδεσμος αὐτοῦ πρὸς τὸ παλάτιον τοῦ βασιλέως. Ὁ βασιλεὺς ἔχει τὴν ἰδιαίτεράν του κλίμακα καὶ τὸ θεωρεῖόν του κατὰ τὰς θυσίας, οὕτω δὲ εἶναι διατεταγμένα τὰ πράγματα, ὥστε νὰ εἶναι αὐτὸς ἐκεῖ ἐνθρονισμένος καὶ νὰ ἐμποιῇ αἴσθησιν ἢ παρουσίαν του. Οὐδέποτε οἰκοδόμημα ὑπῆρξεν ἤττον ἔθνικόν τοῦ ναοῦ ἐκείνου, ὅστις ἦτο μᾶλλον ἰδιωτικὸς ναὸς ἢ ὅπως νῦν θὰ ἐλέγομεν αὐλικὸν παρεκκλήσιον καὶ ὄχι ναὸς ἔθνικὸς μεγάλου λαοῦ ἢ πόλεως ἐνεχούσης ἐν ἑαυτῇ λίαν ἀνεπτυγμένον τὸ δημοτικὸν στοιχεῖον. Αἰῶνες δὲ ἐχρειασθησαν ἕως οὗ τὸ ἱερόν ἐκεῖνο κατασταθῆ τὸ κέντρον τοῦ ἔθνικου βίου καὶ τὸ ἀγάπημα τῶν Ἑβραίων.

Πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῶν νεωτέρων ἀρχιτεκτόνων τοῦ νὰ ἀνακτίσωσι τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν ἱστορικῶν βιβλίων, λαμβανομένης ὡς ἀκριβεῖς, ἀπέτυχον καὶ θὰ ἀποτυγχάνωσι πάντοτε. Διότι αἱ περιγραφαὶ ἐκεῖναι, γενόμεναι ἀπὸ μνήμης ὑπὸ ἀφηγητῶν ἀπέριον πάσης ἀρχιτεκτονικῆς γνώσεως, εἶναι μεστὰ ἀδυνατοτήτων καὶ ἀντιλογιῶν, ἀριθμὸς δὲ οὐδὲ εἰς εἶναι ἀκριβής. Ἄλλ' ἡ γενικὴ ὁμῶς φυσιογνωμία τοῦ ναοῦ φαίνεται τούναντίον μετὰ βεβαιότητος ὁμοιάζουσα. Ἦτο ναὸς αἰγυπτιακῶν, μετρίων διαστάσεων, μετὰ προνάου ἀποτελουμένου ἐκ παραστατῶν, δύο μεγάλων στύλων χαλκῶν μετὰ τῶν ἐπιθεμάτων αὐτῶν.

Οἱ δύο ἐκεῖνοι στῦλοι, ποιηθέντες ὡς ὑποτίθεται ὑπὸ τοῦ Χιράμ, ὅστις ἦτο πλήρης συνέσεως τοῦ ποιεῖν πᾶν ἔργον ἐν χαλκῷ, Τυρίας ὅπως δὴποτε ἐργασίας, ἕκαμον ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Ἑβραίους, καὶ ὅπως συνήθως συμβαίνει εἰς λαοὺς ὄχι πολὺ καλλιτεχνικοῦ πνεύματος, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὴν γέννησιν πολλῶν καὶ ἀλλοκότων διανοήσεων. Ἐδωκαν ὀνόματα εἰς τοὺς στύλους καὶ ὠνομάσθη ὁ πρῶτος Ἰαχοὺμ καὶ ὁ δεῦτερος Βολῶζ. Δὲν εἶνε δὲ ἀδύνατον τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα νὰ εἶχον χαραχθῆ ἐπὶ τῶν στύλων ὡς τινὰ ἀλεξητήρια μαγικὰ ἐπιγράμματα, ὑπὸ φοινίκων χωνευτῶν, ἔπειτα δὲ νὰ ἐξεληφθῆσαν αἱ δύο λέξεις ὡς τὰ ὀνόματα τῶν δύο στύλων ὑπὸ ἀνθρώπων ἀγνωστών τὰ φοινικικὰ πράγματα.

Οἱ δύο οὗτοι στῦλοι ἦσαν τοῦ σχήματος τὸ ὁποῖον βλέπομεν ἐν τῷ Ῥαμσεῖ τῶν Θηβῶν, μετὰ κιονοκράνου οἰοῦναι δεικτυωμένον διὰ δραγμάτων λωτοῦ καὶ ῥοῶν. Ἦσαν δὲ οἱ στῦλοι κενοὶ ἔσωθεν, τὸ δὲ πάχος τοῦ μετάλλου ἦτο τεσσάρων δακτύλων, ὥστε ἀπετέλουσαν στερεὸν ἔρεισμα διὰ τὸ ἐπικαθήμενον ἐπιστύλιον, ἴσως ὁμῶς τὸ μέταλλον περιεκάλυπτεν ἐκτὸς τούτου καὶ κτίσμα ἐσωτερικόν.

Ἡ μεγάλη θύρα τοῦ ναοῦ εἶχε φλιάς ἐκ ξύλων ἀρχεύθου, αἱ δὲ σανίδες τῆς θύρας ἦσαν πεύκιναί. Ὑπῆρχε δὲ ἀνοιγμα εἰς τὰς σανίδας τῆς μεγάλης θύρας, δι' οὗ ἠδύνατό τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ναὸν χωρὶς νὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀνοιχθῶσιν αἱ ὑπερμεγέθεις ἐκεῖναι πτυχαί. Τὰ σανιδώματα εἶχον ἐγκολαπτὰ ἐπ' αὐτῶν χερουβὶμ καὶ φοίνικας καὶ πέταλα διαπεπετασμένα, τὰ δὲ ἐγκολάμματα ταῦτα ἢ μᾶλλον εἶπεῖν τὰ χαράγματα ἦσαν διὰ χρυσοῦ κατηγμένα ἐπὶ ἐδάφους πιθανώτατα ἐπικεκαλυμμένου δι' ὀμαλῆς ἐπιχώσεως.

Ὁ ναὸς δὲν ἐφωτίζετο εἰμῆ ἀνωθεν διὰ θυρίδων κικλιδωτῶν, εἶχε δὲ τοῖχον, ὅστις ἄφινεν εἰς τὸ βάθος μικρὸν τινα χώρον ἱερόν, τὸ *δαβίρ*, ὅπερ ὕστερον ὠνομάσθη ἅγιον τῶν ἁγίων. Καὶ τὸ ὀρόφωμα τοῦ ναοῦ ἦτο κατεσκευασμένον ἐκ δοκῶν κεδρίνων, ὡσαύτως δὲ κεδρινοὶ ἦσαν καὶ αἱ ἐπικαλύπτουσαι τοὺς συνδέσμους σανίδες. Τὸ δὲ ἔδαφος τοῦ ναοῦ ἦτο πεύκινον καὶ ἐστολισμένον διὰ χρυσῶν γραμμῶν. Οἱ τοῖχοι εἶχον οἰκοδομηθῆ ἔσωθεν διὰ ξύλων κεδρίνων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ ἕως τῶν τοίχων καὶ ἕως τῶν δοκῶν, ὥστε οὐδαμοῦ ἐφαίνετο τὸ λίθινον κτίσμα καὶ εἶχον διὰ γραφίδος γεγραμμένα ἐγκολαπτὰ χερουβὶμ καὶ φοίνικας καὶ ἄνωθη λωτοῦ, τὸ ὅλον δὲ εἶχε πεταλωθῆ διὰ χρυσοῦ πιθανῶς διαφόρων ἀποχρώσεων.

Δὲν ἤξεύρομεν πῶς ἐφωτίζετο τὸ *δαβίρ*. Ἐσωτερικῶς τὸ ὕψος τοῦ ἤτο, καθὼς φαίνεται, ταπεινότερον τοῦ λοιποῦ οἴκου, δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον τὸ ἄδυτον ἐκεῖνο καὶ παντάπασι νὰ μὴ ἐφωτίζετο, ὅπως συνέβαινε ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς ναοῖς. Διότι πολλάκις ἐλέχθη ὅτι φιλεῖ τὸν γνόφον καὶ τὸ μυστήριον ὁ Ἰεχωβά ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν καθαρόν καὶ ἐλευθερόν ἀέρα τῶν βουνῶν.

Τὸ δὲ κύριον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ κλεισθῆ ἐντὸς τοῦ *δαβίρ* ἦτο ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης. Ἡ παλαιὰ ἐκείνη κιβωτὸς εἶχε βέβαια ὑποστῆ πολλὰς ἐπισκευὰς καὶ διορθώσεις, δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον καὶ ἐπὶ Σολομῶντος ἀκόμη νὰ ὑπέστη. Τὰ στολίζοντα αὐτὴν παλαιὰ χερουβὶμ θὰ ἐφαίνοντο ἐν σχέσει πρὸς τὴν λαμπρότητα τοῦ νεοκτίστου ναοῦ ταπεινὰ καὶ μικροπρεπῆ, κατεσκευάσθησαν λοιπὸν ἐν τῷ *δαβίρ* δύο λαμπρὰ ἐξ ἐπιχρύσου ξύλου χερουβὶμ δέκα πῆχεων, τὰ ὅποια ἀδιεπέτασαν τὰς πτέρυγας

αὐτῶν καὶ ἤπτετο πτέρυξ μία τοῦ τοίχου καὶ πτέρυξ χερουβίμ τοῦ δευτέρου ἤπτετο τοῦ τοίχου τοῦ δευτέρου καὶ αἱ πτέρυγες αὐτῶν ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου ἤπτοντο πτέρυξ πτέρυγος.

Τὸ ἄνοιγμα δι' οὗ συνεκοινωνεῖ τὸ δεβὶρ πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ναοῦ ἐκλείετο διὰ θύρας ἀρκυθίνης, ὅπου πλέον ἢ ξυλογλυπτικὴ εἶχε φθάση εἰς τὸ ἔπακρον τῆς περισσοτεχνίας. Αἱ δύο πτυχαὶ τῆς θύρας ἦσαν κεκαλυμμέναι ὑπὸ χερουβίμ καὶ φοινίκων καὶ καλύκων λωτοῦ. Τὰ ἐλαφρὰ δὲ ταῦτα ἀπεικασματα, εὐδιάκριτα διὰ τοῦ χρυσοῦ, ἐξεχωρίζοντο καθαρὰ ἐπὶ τοῦ ἐλαιώδους ἐδάφους καὶ θὰ ἦτο λαμπρὰ τῷ ὄντι ἢ ἀντίθεσις. Φαίνεται ἀκόμη ὅτι εἶχε καὶ παραπέτασμα ἢ θύρα, ὅπερ ἠνοίγετο καὶ ἐκλείετο συρόμενον ἐπὶ χρυσοῦ ταινιδίου. Κατὰ πρόσωπον δὲ τοῦ δεβὶρ ὑπῆρχε θυσιαστήριον κέδρινον καὶ περιεχόμενον διὰ χρυσοῦ, προωρισμένον διὰ τὰ θυμιάματα, παρὰ δὲ τὸ θυσιαστήριον τράπεζα χρυσῆ, ἐφ' ἧς ἐτίθεντο οἱ ἄρτοι τῆς προσφορᾶς, οἵτινες ἀνενοῦντο καθ' ἑβδομάδα. Τέλος δὲ, κατὰ πρόσωπον ὡσαύτως τοῦ δεβὶρ, ἦσαν δέκα χρυσαὶ ἐπτάφωτοι λυχνίαι, πέντε ἐξ ἀριστερῶν καὶ πέντε ἐκ δεξιῶν, κάλλιστα χρυσοχοϊκῆς τέχνης ἔργα, ἔχοντα εἰς τὸ ἄκρον τῶν βραχιόνων ἐπτὰ σκυφία ὡς κάλυκας ἀνθέων. Οἱ δὲ βραχιόνες ἦσαν ἀρθρωτοί, κατὰ τὰς ἡμικυκλικὰς αὐτῶν καμπυλώσεις, δι' ὀφθαλμῶν ἀνθέων, μικραὶ δὲ μυῖαι χρυσαὶ ἐκρέμαντο ἀπὸ χρυσοῦν ἀλυσιδίων.

Ἐπὶ τὸν τοῖχον τοῦ οἴκου ἦσαν κύκλωθεν μέλαθρα καθ' ὅλον τὸ ὕψος τοῦ τοίχου εἰς τρία πατώματα, προωρισμένα εἰς κατοικίαν τῶν ἱερέων. Πρὸ δὲ τῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἦτο ἐν ὑπαίθρῳ τοποθετημένον θυσιαστήριον χαλκοῦν διὰ τὴν ὄλοκαύτωσιν. Εἶχε δὲ ὁ βασιλεὺς ἴδιον σκῆνωμα, ὁπόθεν προίστατο τῶν γινομένων θυσιῶν.

Τὸ ὅλον οἰκοδόμημα περιελαμβάνετο, τοῦλάχιστον κατὰ τὰ τρία αὐτοῦ μέρη, ὑπὸ αὐλῆς ἐσωτάτης, ὄχι μεγάλης, ἐχούσης ἐν κύκλῳ τρεῖς στίχους λίθων ἀπελεκήτων, ἐφ' ὧν ἐπερείδετο στίχος κατεργασμένης κέδρου, δι' ἧς ἐσκιάζετο ἡ αὐλή. Ἡ αὐλὴ αὕτη εἶχεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀφειθῆ εἰς τοὺς ἱερεῖς, οἵτινες εἶχον τὴν κατοικίαν των περὶ τὸν ναόν, βραδύτερον δὲ ἐσηματίσθη δευτέρα αὐλὴ εἰς χρῆσιν τῶν πιστῶν καὶ δευτέρα ἐξωτερικὴ στοά.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ μικρὸν ἐκεῖνο οἰκοδόμημα, ὅπερ ὅμως τόσον ἐγένεεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀκουστόν. Φαίνεται ὅτι ἐπὶ ἐπτὰ ἔτη ἐκτίζετο. Κατὰ τὸ μέγεθος ἦτο ὁ ναὸς ἴσος πρὸς μικρὰν μάλλον ἐκκλησίαν σημερινήν. Ἡ οἰκοδομὴ ὅμως αὐτοῦ ἐγένεε μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας· τὰ ὑλικά πάντα εἶχον ἐκ τῶν προτέρων παρασκευασθῆ πρὶν ἢ κομισθῶσιν εἰς τὸν τόπον τῆς κατασκευῆς, κατὰ δὲ τὴν Γραφήν, «σφύρα καὶ πέλεκυς καὶ πᾶν

σκεῦος σιδηροῦν οὐκ ἤκούσθη ἐν τῷ οἴκῳ ἐν τῷ οἰκοδομῆσθαι αὐτόν.»

Ὁ βασιλεὺς, ὅπως ἦτο φυσικόν, θὰ ἠσθάνθη χαρὰν μεγάλην διὰ τὴν συντέλειαν τοῦ μικροῦ ἐκεῖνου ἀριστουργήματος, μόνος δὲ σχεδὸν αὐτὸς θὰ κατελήφθη ὑπὸ ἀληθινοῦ πάθους ἐπὶ τούτῳ, διότι παρατηρεῖται, καὶ τοῦτο εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ, ἢ ὀλοσχερῆς ἀπομάκρυνσις τοῦ λαοῦ, ὅστις οὐδὲν ἔλαβε μέρος. Διότι ὁ ναὸς τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπῆρξε βασιλικὸν κατασκευάσμα καὶ ὄχι δημιουργήμα τοῦ ἔθνους. Ἐπὶ τῇ οἰκοδομῇ αὐτοῦ εἶναι μὲν καταφεινῆς ἢ χαρὰ ὀλίγων ἀνθρώπων φιλοτέχνων, οἵτινες πολλὴν εἶχον ἀγάπην πρὸς τὴν μεγάλην τότε ἰσχύουσαν φοινικικὴν τεχνοτροπίαν, ἀλλ' οὐδαμοῦ διακρίνεται ὁ ἐθνουσιασμός τοῦ πλήθους. Οὐδεμίαν βλέπομεν αὐτοπροαίρετον αἰσθημάτων ἐκδήλωσιν, οὐδὲν ἀληθινῆς εὐλαθείας τεκμήριον. Ὁ βασιλεὺς εἰργάζετο χάριν τῆς δυναστείας του, ὁ λαὸς ἐσιώπα καὶ ἔμενε ἀδιάφορος. Προφανέστατα δὲ ἡ παλαιὰ ἐν ὑψηλοῖς τόποις λατρεία ἐξηκολούθει νὰ εἶναι πάντοτε ἡ ἀγαπητὴ λατρεία εἰς τοὺς πλείστους ἐκ τῶν Ἑβραίων.

Ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ εἶναι ὅτι πολλάκις, ἐν τῇ ἱστορίᾳ του, προσεκολλήθη ἐπιμόνως καὶ μετὰ ζήλου εἰς πράγματα, τὰ ὁποῖα κατ' ἀρχὰς τῷ εἶχον ἐπιβληθῆ. Ὁ ναὸς ἦτο μία προσωπικὴ ἐπίνοια τοῦ Σολομῶντος, ἐπίνοια ὅλως πολιτικῆ, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα ἔμελλε νὰ εἶναι τὸ νὰ ἐξαρτηθῆ ἡ κίβωτός τῆς διαθήκης ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου. Ὑπὸ τὴν αὐστηράν καὶ καθαρὰν ἰσραηλιτικὴν ἐποψίν, ἢ οἰκοδομῇ τοῦ ναοῦ ἔπρεπε νὰ φανῆ ὡς μία κατάπτωσης. Ὁ ἐν χώρῳ περιορισμὸς τῆς δόξης τοῦ Ἰεχωβά ἦτο μία ἔννοια τόσον ἀλλοτρία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Ἰσραήλ, ὥστε, εὐθύς ἅμα συνετελέσθη ὁ περιλάλητος ναὸς, θὰ ἴδωμεν τὰ ζωτικώτατα τοῦ ἔθνους στοιχεῖα νὰ ἀποσχισθῶσιν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὁμοεθνῶν καὶ νὰ κηρύξωσιν οὕτως εἰπεῖν διὰ τοῦ σχίσματος ὅτι ὁ οἰκοδομηθεὶς ναῖσκος ἦτο ἀλλότριος κατ' οὐσίαν τῆς πατροπαραδότου λατρείας τοῦ Ἰεχωβά. Τῷ ὄντι δὲ τὰ πάντα ἐν τῷ ναῷ ἐγένοντο διὰ τὸν βασιλέα καὶ μόνον διὰ τὸν βασιλέα καὶ τὴν ἀκολούθειαν αὐτοῦ. Οἱ προφῆται οἱ ἀληθινοὶ πιστοὶ τοῦ Ἰεχωβά, δὲν ἔβλεπον εὐχαρίστως τοὺς νεωτερισμοὺς ἐκείνους. Ἡ θρησκευτικὴ ἀνάπτυξις τοῦ προφητισμοῦ καὶ παρὰ τῷ Ἰούδα, γίνεται ἐκτὸς τοῦ ναοῦ, μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ προφητισμὸς ἔλαβεν αὐτὸς κατοχὴν τοῦ ναοῦ καὶ κατέστησεν αὐτόν ἕρεσμα αὐτοῦ καὶ ὀχύρωμα ἴδιον. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ῥαββινισμοῦ προήλθεν ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὸν ναόν, ὁ δὲ μωσαϊσμός δὲν εἶναι ἄλλο τι, ὑπὸ μίαν ἐποψίν, παρὰ ἀπόκρισις πρὸς τὸν Σολομῶντα. Καὶ βραδύτερον

δὲ ἡ μεγάλη ἐκείνη ζῶσα σύνοψις τοῦ Ἰσραήλ, ὁ Ἰησοῦς, θὰ μισήσῃ τὸν ναόν, θὰ θελήσῃ νὰ καταλύσῃ αὐτόν, θὰ κηρύξῃ τὴν θέλησίν του νὰ ἀνοικοδομηθῇ αὐτόν ἐν πνεύματι. Ἡ δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατάλυσις τοῦ ναοῦ θὰ εἶναι ὁ ὄρος τῆς θρησκευτικῆς προόδου καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ χριστιανισμοῦ. Πᾶσαι τοῦ ἰουδαϊσμοῦ αἱ καταχρήσεις θὰ προέλθωσιν ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσώπων. Οὐδεὶς προφήτης, οὐδεὶς ἀνὴρ μέγας θὰ ἐγερθῇ ἐκ τῆς λευϊτικῆς τάξεως; τὸ δὲ μέλλον, ἐπὶ τέλους, τοῦ Ἰσραήλ θὰ εἶναι θρησκεία ἄνευ ναοῦ.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ ὅλως κοσμικὸν ἐκεῖνο κτίσμα, ὅταν ὑπὸ τοῦ χρόνου καθιερωθῇ, θὰ ἔχῃ τὴν ποιήσιν του, τοὺς φανατικούς του, τοὺς ἀφοσιωμένους του. Θὰ λησμονήσωσι μὲν οἱ ἄνθρωποι ὅτι ἐκτίσαν τὸν ναόν οἱ προσκυνηταὶ τοῦ Βάαλ, ἀλλὰ πόσῃ δὲν θὰ ὑποστῇ ἐκεῖνος ἐντροπήν καὶ κατασχύνην πρὶν ἢ τὰ σπιλωμάτα του καταπνιγῶσι μὲ τὸν καιρὸν εἰς τὴν δόξαν τῆς ἀγιότητος! Πάντες σχεδὸν οἱ θεοὶ τῆς Συρίας ἐκεῖ θὰ λατρευθῶσι κατὰ τὰς ἐκάστοτε ὀρέξεις καὶ ἰδιοτροπίας τῶν βασιλέων, ὁ δὲ Ἰεχωθά θὰ λάβῃ συμπαρέδρους ἀναξίους ἑαυτοῦ. Θὰ εἰσδύσῃ δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ μὲ τὰς ἀκολουθούς εἰς αὐτὴν κακουργίας, δλόκληρος δὲ τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἡ ἱστορία θὰ φέρῃ τὰ ἔχνη τῆς πρώτης καταγωγῆς του. Ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος, ἔργον βεβήλου βασιλέως καὶ ἐκλεκτικοῦ ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς του ἰδέαις, πάντοτε δὲ ἀγωνιζομένου πρὸς τὸ γενικὸν τοῦ ἔθνους πνεῦμα, ὑπενθυμίζει κατὰ τι τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ Ferney; Deo erexit Voltaire λέγει ἢ ἐπὶ τοῦ ἀετώματος αὐτῆς ἐπιγραφῆ, ἀλλ' ἔσω εἶναι ἀποθήκη σανοῦ. Ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ἂν ἠδυνάμεθα νὰ τὸν ἴδωμεν, θὰ μᾶς ἐφαίνετο ὡς τις ἀποθήκη κεκονιαμένων χρυσοουργημάτων, πρέπει δὲ αἰῶνες νὰ παρέλθωσιν ἕως οὗ ἀληθινὸν συναίσθημα εὐσεβείας φανερωθῇ περὶ τὰ θεατρικὰ ἐκείνα μηχανήματα. "Ὅ,τι καθιερώει μίαν ἐκκλησίαν εἶναι οἱ ἅγιοι, ἀπὸ δὲ τοῦ ναοῦ ἐκεῖνου οἱ ἅγιοι εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀπέστρεψαν ἑαυτοὺς. Οἱ προφῆται δὲν τὸν εὐλόγησαν, οἱ πραγματικὸι κληρονόμοι τῶν παλαιῶν πατριαρχῶν οἱ συνεχισαντες τὰς παραδόσεις τοῦ ἀπλοῦ, ἀλλ' ἰσχυροῦ των πνεύματος μετ' ὀλίγον θὰ τὸν καταρσθῶσι. Ὡς ὁ Ἅγιος Πέτρος τῆς Ῥώμης τοῦ Ἰουλίου δευτέρου, ὁ ναὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ θὰ γείνη ἡ ἀφορμὴ θρησκευτικοῦ σχίσματος. Ὁ πιστὸς ὀπαδὸς τοῦ Ἰεχωθά βλέπων τὸν μικρὸν ἐκεῖνον ναόν, τὸν ἐστολισμένον ὡς σεράγιον, θὰ λέγῃ καθ' ἑαυτὸν ὅτι τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο θυσιαστήριον τὸ ἐξ ἀπελεκήτων λίθων, ἐφ' οὗ ἐτελεῖτο ἄλλοτε ἐν ὑπαίθρῳ ἡ θυσία, ἦτο προτιμότερον τοῦ πολυχρόσου κτίσματος τοῦ βασιλέως!

(Ernest Renan)

Σ.

ΧΑΡΑΛΔΟΣ

Ο ΗΓΕΜΩΝ ΤΩΝ ΒΑΡΙΑΓΩΝ

Βυζαντινὸν ἱστόρημα.

~~~~~

(Συνέχεια, ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Ἰδὼν ἐν ἐνὶ τῶν συμπλεγμάτων τούτων διαφόρους γνωρίμους, ὁ Χαράλδος ἐπλησίασε, καὶ ἠρώτησε βριαῖ τῇ φωνῇ περὶ τῶν συμβαινόντων.

— Ὁ Αὐτοκράτωρ Ῥωμανὸς ἀπέβῳσεν, ἀπῆντησε δειλῶς ὁ Κουροπαλάτης.

— Εἰπέ μᾶλλον ὅτι ἀπέπνιξαν αὐτόν ἐν τῷ βαλανεῖῳ τὰ δύο ἐκεῖνα τέρατα, ὑπέλαβεν ὁ περιφανῆς Μανιάκης.

Εἰς τὴν τολμηρὰν ταύτην δήλωσιν ἀπεμακρύνθησαν πάντες τῶν διαλεγομένων, ὡσεὶ ἐκάστη τῶν ἐξενεχθεισῶν λέξεων μετέδιδε τὴν πανώλην, ἀλλ' ὁ Χαράλδος οὐδόλως ἐπτοήθη.

— Καὶ ἦδη τί συμβαίνει, ὑπέλαβεν;

— Ἦδη ἐκλήθη ὁ Πατριάρχης, ὅπως ἱερολογήσῃ τὸν νέον Βασιλέα πρὸς τὴν τρυφερὰν αὐτοῦ φίλην.

— Ὁ Μιχαὴλ περιβάλλεται τὴν πορφύραν;

— Ὡς ὄραξ, θελήσει τῆς Αὐγούστης.

— Καὶ νυμφεύεται αὐτήν, ἐνῷ θερμὸν κεῖται ἀκόμη τὸ θυμὸν, ἐνῷ μόλις ἐξηράνθη τὸ αἷμα εἰς τὰς χεῖρας τῶν δολοφόνων.

— Ἀκριβῶς, ὡς λέγεις.

— Πλὴν ὁ Πατριάρχης συγκατατίθεται εἰς τοιοῦτον δεσμόν;

— Κληθεὶς ἐν ὀνόματι τοῦ Ῥωμανοῦ, εὔρεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν Μιχαὴλ. Ἐκθαμβος κατ' ἀρχάς, ἐδίστασεν, ἀλλὰ τοῦ Ὀρφανοτρόφου ὑποσχεθέντος πεντήκοντα λίτρας χρυσοῦ, καὶ ἄλλας τόσας διὰ τὸν λοιπὸν κλῆρον, εὔρεν ἀπροσμάχητον τὸ τοιοῦτον ἐπιχείρημα.

Καὶ πράγματι, ἐνῷ ταῦτα ἐλέγοντο, ἡ Ζωὴ, κατελθοῦσα τοῦ θρόνου, καὶ τὸν Μιχαὴλ ἀπὸ τῆς χειρὸς κρατοῦσα, καθυβύνην πρὸς τὸν ναόν τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐν τῇ Δάφνῃ, ὅπου ἐτελοῦντο τῶν Ἀνάκτων οἱ γάμοι. Πρῶτος μετὰ τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος ἔβαινεν ὁ πολύμητις εὐνοῦχος, λάμπων ἐξ ἀλαζονείας καὶ χαρᾶς, ἠκολούθει δὲ ὠχρὰ καὶ τρέμουσα πᾶσα ἡ λοιπὴ τῶν Αὐλικῶν ἀγέλη· ἀλλ' ὁ Χαράλδος, ἐξαλλος ἐπὶ τῷ ἀποφωλίῳ ἐγκλήματι, οὐδὲ παρέστη εἰς τὴν μυσαρὰν τελετὴν, καὶ τὴν νύκτα διῆλθεν ἀνκλογιζόμενος ὅτι ὁ θαυμασίος πολιτισμὸς, ὁ τοσοῦτον αὐτὸν θαμβώσας, εἶχε καὶ τὰς ζοφερὰς αὐτοῦ σκιάς. Οὐδ' ἐσφάλλετο, τῇ ἀληθείᾳ, καθ' ὅσον ἢ ἐν λόγῳ τραγωδία ἀποτελεῖ μίαν τῶν οἰκτροτέρων σελίδων τῆς προγονικῆς ἡμῶν ἱστορίας, καὶ μαρτυρεῖ μέχρι τίνος βαθμοῦ προέβη, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους, ἡ κακοήθεια τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ ἐμπαιγ-